

تحقیقی

تعیین شکل صورت در دختران ۲۰-۱۷ ساله فارس بومی و ترکمن شهرستان گرگان

چکیده

زمینه و هدف: سفالومتری از شاخه‌های علم آنتروپومتری است. با توجه به اهمیت شاخص‌های آنتروپومتری و کاربرد آن در جراحی پلاستیک، پزشکی قانونی، آناتومی و ارتودنسی، این مطالعه به منظور تعیین انواع شکل صورت دختران جوان در گروه‌های قومی شهرستان گرگان انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه توصیفی - تحلیلی به صورت مقطعی روی ۴۱۰ نفر دختر ۲۰-۱۷ ساله در دو گروه قومی فارس بومی و ترکمن که از نظر بالینی سالم بودند، به روش سفالومتری انجام گردید. در این بررسی طول و عرض صورت توسط سفالومتر مدرج میلی‌متر مارتین سالر با دقت ۰/۵ میلی‌متر و خط‌کش T اندازه‌گیری شد و به کمک این ابعاد شاخص پرسوپیک به دست آمد و بر اساس این شاخص شکل صورت به پنج گروه بین‌المللی طبقه‌بندی شد. سپس فراوانی و درصد طبقات شکل صورت در دو گروه قومی مورد مقایسه قرار گرفت.

یافته‌ها: شکل غالب صورت در گروه قومی فارس بومی از نوع اوری پرسوپیک با (۳۷/۷ درصد) و در گروه ترکمن نیز از نوع اوری پرسوپیک با (۵۱/۷ درصد) بوده است. نوع نادر شکل صورت در بالغین مونث فارس بومی و ترکمن به ترتیب هایپرلیتوپرسوپیک (۵/۸ درصد) و لیتوپرسوپیک (۳ درصد) بوده است.

نتیجه‌گیری: این مطالعه علاوه بر مشخص کردن تیپ‌های صورت در این منطقه، نشان داد بین شکل صورت دختران با گروه قومی ارتباط وجود دارد.

کلید واژه‌ها: آنتروپومتری - سفالومتری - شاخص پرسوپیک - قومیت

مهرداد جهانشاهی
عضو هیأت علمی گروه علوم تشریحی
دانشگاه علوم پزشکی گرگان
دکتر محمد جعفر گلعلی‌پور
دانشیار گروه علوم تشریحی دانشگاه علوم پزشکی گرگان
کامران حیدری
عضو هیأت علمی گروه علوم تشریحی
دانشگاه علوم پزشکی گرگان

نویسنده مسؤول: مهرداد جهانشاهی
پست الکترونیکی: mejahanshahi@yahoo.com
نشانی: گرگان، کیلومتر ۲ جاده گرگان - ساری
دانشگاه پزشکی، گروه علوم تشریحی
تلفن: ۴۴۲۱۶۵۱ - ۰۱۷۱
نمابر: ۴۴۲۱۲۸۹

وصول مقاله: ۸۳/۷/۱۲
اصلاح نهایی: ۸۴/۵/۳۱
پذیرش مقاله: ۸۴/۶/۲۰

مقدمه

آنتروپومتری شاخه‌ای از علم انسان‌شناختی جسمانی (Physical anthropology) است که خود شاخه‌ای از علم آناتومی می‌باشد (۱ و ۲). سنجش و اندازه‌گیری کمی ابعاد (dimension) و اقطار مختلف تشریحی کالبد انسان در علم آنتروپومتری انجام می‌گیرد (۱ و ۳).

عوامل مختلفی نظیر بوم‌شناختی (اکولوژیک)، زیستگاهی، تغذیه‌ای، نژادی و همچنین سن و جنس بر ابعاد و اقطار کالبد انسان تاثیر می‌گذارند. لذا نمی‌توان مطالعات آنتروپومتریکی دیگر نقاط جهان را به کشور ما و با توجه به گروه‌های قومی به همه مناطق آن تعمیم داد (۱ و ۳ و ۴). همچنین تحقیقات آنتروپومتریکی روی گروه سنی، جنس مشخص، گروه قومی معین و در مناطق مختلف جغرافیایی انجام می‌گیرد (۵ و ۶).

یکی از بخش‌های مهم آنتروپومتری، سفالومتری است که توسط آن ابعاد تشریحی ناحیه سر و صورت مشخص می‌گردد. از سفالومتری می‌توان در تشخیص هویت، پزشکی قانونی، بازسازی بخش‌های از دست رفته سر و صورت، جراحی پلاستیک، جراحی صورت و دهان، طب اطفال و دندانپزشکی و همچنین برای مقایسه تشخیصی بین افراد سالم و بیمار استفاده کرد (۳).

هرچند مطالعات سفالومتری و اندازه‌گیری شاخص‌های آنتروپومتریکی سر و صورت در مناطق مختلف و همچنین در

نوزادان این منطقه انجام شده (۲ و ۷ و ۸)، اما مطالعه اخیر به منظور تعیین انواع شکل صورت در دختران ۲۰-۱۷ ساله در دو گروه قومی فارس بومی و ترکمن به انجام رسیده است.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی - تحلیلی به صورت مقطعی در سال ۱۳۸۱ روی ۴۱۰ نفر دختر ۲۰-۱۷ ساله سالم که فاقد بیماری غددی، اسکلتی و عضلانی بودند، انجام شد. ۲۰۷ نفر از جامعه مورد مطالعه از گروه قومی فارس بومی و ۲۰۳ نفر از گروه قومی ترکمن بودند. گروه فارس بومی به گروهی اطلاق می‌گردد که تا سه نسل قبلی در این منطقه ساکن بوده و به اقوام ترکمن، سیستانی، بلوچ و یا افغانی متعلق نبوده‌اند. همچنین گروه قومی ترکمن، قومی هستند که از آسیای میانه به این منطقه مهاجرت نموده و از آنجایی که ازدواج درون‌گروهی دارند، به عنوان یک گروه قومی خالص انتخاب شدند.

مشخصات دموگرافیک و داده‌های به دست آمده در فرم اطلاعاتی ثبت گردید. برای اندازه‌گیری ابعاد صورت از سفالومتر مدرج میلی‌متری مارتین سالر با دقت ۰/۵ میلی‌متری استفاده شد. ابعاد صورت شامل طول صورت (فاصله مستقیم نازیون تا منتون) و عرض صورت (فاصله مستقیم دو نقطه زایگون راست و چپ) می‌باشد (۲ و ۳).

در مرحله بعد مطابق تعاریف بین‌المللی تشریحی (۲ و ۳)

ترکمن نیز از نوع اوری پروسوپیک با ۵۱/۷ درصد بوده است ($P < ۰/۰۵$).

دومین تیپ غالب در شکل صورت دختران فارس بومی از نوع مزوپروسوپیک با ۲۲/۲ درصد و در گروه قومی ترکمن از نوع هیپراوری پروسوپیک با فراوانی ۳۵ درصد تعیین گردید (جدول ۱).

بحث

در مطالعه اخیر میانگین شاخص پروسوپیک (صورتی) در گروه دختران بالغ فارس بومی در شهرستان گرگان معادل ۸۴/۴۸ تعیین گردید که این میانگین در مقایسه با تحقیق انجام شده در شهرستان کرمان (۹) پایین تر می باشد. میانگین شاخص پروسوپیک در کرمان ۸۷/۵۱ بوده است. همچنین میانگین این شاخص در گروه دختران ترکمن ۸۱/۴۸ هم از گروه قومی فارسی بومی و هم از مطالعه کرمان کمتر بوده است.

همچنین با توجه به اختلاف معنی دار در میانگین شاخص پروسوپیک در گروه قومی فارس بومی و مطالعه کرمان، تیپ غالب صورت در گروه دختران فارس بومی (از نوع اوری پروسوپیک) با نتایج به دست آمده از مطالعه کرمان (از نوع مزوپروسوپیک) مطابقت ندارد (۹).

در گروه قومی ترکمن نیز اگرچه تیپ غالب صورت از نوع اوری پروسوپیک می باشد، اما تنوع آن ۵۱/۷ درصد از گروه دختران فارس بومی (۳۷/۷ درصد) بیشتر بوده است.

مقایسه نتایج این مطالعه با مطالعات انجام شده در سایر نقاط (۹ و ۱۰) می تواند نشان دهنده تأثیر عامل محیطی و جغرافیایی در تنوع شکل صورت باشد. همچنین با توجه به نتایج این مطالعه احتمال تأثیر وراثت و قومیت در گوناگونی شکل صورت می تواند موثر باشد، چرا که تنوع صورت در گروه های قومی به علت عامل ژنتیکی و وراثت می تواند متنوع باشد (۱ و ۳ و ۴ و ۱۱).

نتیجه گیری

تیپ صورت اوری پروسوپیک در گروه قومی ترکمن بیشتر بوده و بعد از آن تیپ صورت به سمت هیپراوری پروسوپیک تمایل دارد. حال آن که در گروه فارس بومی گرایش بعدی تیپ صورت به سمت مزوپروسوپیک است.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله از معاونت پژوهشی دانشگاه با توجه به حمایت از طرح و همچنین از سرکار خانم ها ثریا غفاری و طیبه صادقی به خاطر همکاری در نمونه برداری کمال تشکر را دارند.

شاخص صورت (Prosopic index) از تقسیم طول صورت به عرض صورت ضربدر عدد ۱۰۰ مشخص گردید. با استفاده از شاخص صورت و بر مبنای تعاریف کلاسیک تشریحی، شکل صورت افراد از نظر ریخت شناسی در یکی از گروه های پنج گانه زیر طبقه بندی شد (۳ و ۲):

افرادی که شاخص پروسوپیک آنها بین ۷۵ (و کمتر از ۷۵) تا ۷۹/۹ بود، جزو گروه Hypereuryprosopic (ابر پهن رخ) قرار گرفتند.

افرادی که شاخص پروسوپیک آنها بین ۸۰ تا ۸۴/۹ بود، جزو گروه Euryprosopic (پهن رخ) قرار گرفتند.

افرادی که شاخص پروسوپیک آنها بین ۸۵ تا ۸۹/۹ بود، جزو گروه Mesoprosopic (گرد رخ) طبقه بندی شدند.

افرادی که شاخص پروسوپیک آنها بین ۹۰ تا ۹۴/۹ بود، جزو گروه Leptoprosopic (باریک رخ) طبقه بندی شدند.

افرادی که شاخص پروسوپیک آنها از ۹۵ به بالا بود، جزو گروه Hyper leptoprosopic (ابر باریک رخ) طبقه بندی شدند.

اطلاعات به دست آمده برای هر فرد در پرسشنامه درج و سپس داده ها توسط نرم افزار آماری EPI6 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. در بررسی رابطه شاخص های ریخت شناسی با گروه قومی از آزمون کای اسکوئر و به منظور مقایسه میانگین اندازه های آنتروپومتریکی از آزمون تی در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = ۰/۰۵$) استفاده گردید.

یافته ها

میانگین و انحراف معیار شاخص پروسوپیک در گروه قومی ترکمن $۵/۲۸۳۱ \pm ۸۱/۴۸۱۶$ و در گروه قومی فارس بومی $۵/۸۵ \pm ۸۴/۴۸۴۳$ تعیین گردید.

جدول ۱: طبقه بندی مورفولوژیک صورت دختران ۲۰ - ۱۷ ساله

متغیر	فارس بومی		ترکمن		ارزش P
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
هیپراوری پروسوپیک	۴۳	۲۰/۸	۷۱	۳۵	<۰/۰۵
اوری پروسوپیک	۷۸	۳۷/۷	۱۰۵	۵۱/۷	<۰/۰۵
مزوپروسوپیک	۴۶	۲۲/۲	۱۴	۶/۹	<۰/۰۵
لیتوپروسوپیک	۲۸	۱۳/۵	۶	۳	<۰/۰۵
هیپرلیتوپروسوپیک	۱۲	۵/۸	۷	۳/۴	طبیعی
جمع	۲۰۷	۱۰۰	۲۰۳	۱۰۰	

در این مطالعه همچنین تیپ غالب صورت در گروه فارس بومی از نوع اوری پروسوپیک با ۳۷/۷ درصد و در گروه قومی

References

- ۱) نادری ، الف. ترجمه آنترپولوژی زیستی. چاپ اول. تهران. انتشارات گستر. ۱۳۷۶. صفحات ۵۷ تا ۱۱۴.
- ۲) امامی میبدی ، م ع . ماستری فراهانی ، ر. بررسی حدود ابعاد آناتومیکی نوزادان یک روزه به روش سفالومتری. مجله نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران. سال ۱۳۵۷. دوره چهاردهم. شماره ۲. صفحات ۱ تا ۸.
- 3) Williams P, Bannister LH, Berry MM, Collins P, Dyson M, Dussak JE, et al. Gray's anatomy. In : Skeletal system. 38th Ed. Churchill Livingston. London. 1995; PP: 607-612.
- ۴) حسن زاده ، غ . نژادهای انسانی (آنترپولوژی). انتشارات علم و ادب. سال ۱۳۷۸. تهران. چاپ اول. صفحات ۴۵ تا ۶۰.
- 5) Afak SY, Turgut H B. *Weight, length, head and face measurements in Turkish newborns of central Anatolia*. Gazi Medical Journal. 1998; 9 : 116-120
- 6) Okupe RF, Coker OO, Gbajumo SA. *Assessment of fetal biparietal diameter during normal pregnancy by ultrasound in Nigerian women*. Br J Obstet Gynaecol. 1984; 91(7):629-32.
- ۷) گلعلی پور ، م ج. حیدری ، ک . جهانشاهی ، م. رابطه عامل قومیت با تنوع شکل سر و صورت نوزادان دختر در شهرستان گرگان . مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان . سال ۱۳۸۰ . دوره سوم . شماره ۸ . صفحات ۴۷ تا ۵۲ .
- ۸) گلعلی پور ، م ج. ماستری فراهانی ، ر. حیدری ، ک. جهانشاهی ، م. محوری ، ع .ر. حدود ابعاد آناتومیکی سر و صورت نوزادان پسر به روش سفالومتری در گروههای قومی فارس بومی و ترکمن در شهرستان گرگان. مجله علوم پایه پزشکی ایران. سال ۱۳۸۰. جلد ۴. شماره ۱. صفحات ۳۲ تا ۳۷.
- ۹) ماستری فراهانی ، ر. ابوالحسن زاده ، الف. بررسی آنترپومتریکی نوجوانان مونث ۱۶ ساله شهر کرمان. خلاصه مقالات سومین کنگره علوم تشریحی ایران. تهران. سال ۱۳۷۵ . صفحه ۴۴.
- 10) Nakashima T. *Brachycephalization in the head form of school girls in north kyoshv*. Sangyo Ika Daigaku Zacshi. 1986; 8(4): 411-414.
- 11) Rajlakshmi CH, Shyamo Singh M, Bidhumukhi TH, Chandramani Singh L. *Cephalic index of fetuses of manipuri population - A Baseline study*. Journal of Anatomical Society of India. 2001; 50(1): 13-16.